

Una d'or
Pneu 84

UN LLIBRE CADA MES

PANORAMA AMB DONA, per Miquel Àngel Riera. «El Balanci», 156, Edicions 62, Barcelona, 1983.

Al pròleg de *Panorama amb dona*, la darrera novella que ha publicat, Miquel Àngel Riera apunta que el llibre ha nascut d'un creixement lateral de *L'endemà de mai*, diferentment de les ficcions anteriors, que segueixen un ordre cronològic. Perquè Riera, amb una obra ja sòlida al darrera, que ha merescut diferents premis —«Sant Jordi» 1973, Premi Nacional de la Crítica de Narrativa Catalana 1979.—, és autor de quatre novel·les de gran qualitat, deixant de banda el suggestiu recull *La rara anatomia dels centaures*, que giren sempre al voltant d'uns personatges que pertanyen a un mateix món i a un mateix temps històric: un poble rural d'una illa, al bell mig de la guerra civil. Els personatges, doncs, la clau de volta de les novel·les, formen part tots plegats d'un mateix microcosmos i tenen, exceptuant-ne el darrer, uns lligams de consanguinitat ells amb ells. Així, la primera novella, *Andreu Milà* es relaciona amb la següent pel fet de ser el seu protagonista nebot d'Andreu, un dels personatges de *Morir quan cal*, llibre centrat en un nucli familiar, on un adolescent, amb el rerafons de la guerra, descobreix la profunda realitat dels homes i del món i, desencisat, se suïcida. *L'endemà de mai*, la novella següent, torna a centrar-se en aquest mateix univers familiar, i els dels pares, Cosme i Andreua, en el qual pesa, ara, la mort del fill. Fins aquí, doncs, hi ha un ordre cronològic que uneix totes tres ficcions i, també, un tema que hi és el mateix: la soledat radical de l'home en el món; es tracta d'un tema amb nombroses variants, que vénen donades per l'actitud diferent dels personatges davant d'aquesta descoberta provocada, d'una manera o una altra, per la presència inquietant de la guerra. *Panorama amb dona*, però, no segueix aquest procés cronològic ni estrictament familiar, perquè Biela de Sa Vinya Nova, la figura central i gairebé única, era un personatge presentat de lluny estant com una treballadora temporera de la finca de l'amo de l'Almoïna, Cosme, a *Morir quan cal*, focalitzada ja a *L'endemà de mai*, on la veïem mantenir relacions amb Cosme per tal d'assabentar-se de la sort del seu home desaparegut, i ara protagonista absoluta d'aquesta última novella, on esdevé una figura emblemàtica, carregada d'una força gairebé tellúrica i ancestral, sobretot quan, muntada en la seva bicicleta, es desplaça d'una banda a l'altra, a la recerca de la seva veritat. Aquesta força poderosa de la protagonista encomana un gran dinamisme a l'univers de ficció i fa

que, de totes les novel·les de Riera, aquesta sigui, malgrat el rerafons de tragèdia, la més esperançada.

En efecte, *Panorama amb dona* és una novella dominada per la veu i la presència contundent de Biela de Sa Vinya Nova, que viu en una caseta propietat seva al bell mig del camp, ara solitària en participar-li Cosme la mort del seu home. Aquesta confessió provocarà una activitat desbordant en la protagonista que, essencialment dona d'acció, vol assabentar-se, costi el que costi, de què ha passat amb el seu home i castigar els assassins: semblantment a les anteriors novel·les de Riera, la guerra, si guerra la podem anomenar, no és mai enfocada directament, la qual cosa aconsegueix fer-la encara més inquietant. Aquesta lluita subterrània i nocturna crea un embolcall angoixós i carregat d'amenaçes entorn del poble vers on s'adreça Biela des de la seva soledat, en una mena de viatge gairebé iniciàtic que li revelarà l'únic sentit de la seva vida, en particular, i de la vida humana, en general. Aquest desplaçament serà, però, inicialment un fracàs perquè, enmig del poble, es trobarà més deseparada

que no en la seva soledat real, en enfrontar-se amb la indiferència (la família), la hipocresia (l'església) i la falta de vitalitat (els poderosos); tot plegat li farà pensar que: «Val més aguantar, allà, a foravila, totes les gelades, tot el malpell, tot el calabuix del món que fer-se amb gent d'aquí. Tota ella és com la mala pedra: no avisa quan ve i, si la mires de cara, te buida un ull.» Aquesta descoberta és una constant de tots els protagonistes de l'autor, que volen, finalment, acostar-se al regne mineral, per tal de poder ésser insensibles als embats dels homes i del món.

Per tal d'expressar aquesta determinada concepció de la vida, Riera recorre, semblantment a les novel·les anteriors, al món interior dels seus personatges, amb predomini del protagonista i a unes explicacions estrictament descriptives que provenen del narrador, amb una separació formal entre ambdues. D'aquesta manera expressa l'escassa comunicació existent entre els homes, i el predomini dins ells dels panorames interiors. L'escriptura parlada que adopta l'autor per descriure'ls, un dels màxims encerts de totes les seves novel·les, és gràfica i descriptiva en aquest cas, en carregar-se del dinamisme de la seva protagonista; i alhora demostra l'extraordinari domini de la llengua que té l'autor. Aquesta vitalitat impregna tot l'univers narratiu —no són paraules, en definitiva, una novella?— i fa que, de totes les ficcions de Riera, aquesta sigui la més estimulante. Perquè, un cop comprovada la inutilitat de la seva venjança, Biela fa una descoberta per a ella cabdal, en adonar-se que llibertat vol dir, essencialment, soledat; llavors la veiem, decidida i vital, tornar-se'n a les seves terres, amb la ferma voluntat de convertir-les «de bell nou en quelcom calent, a fer-ne, d'elles, altra vegada, un panorama amb dona».

En aquest cas la guerra, indirectament, ha abocat la protagonista a una experiència interior positiva i enriquidora, que la fa madurar d'una manera ràpida i no gens traumàtica, diferentment de les anteriors novel·les, protagonitzades per homes que, després d'aquesta descoberta, romanien irremeiablement vençuts. Amb la presència contundent de la protagonista femenina de *Panorama amb dona*, es crea una tensió mítica tota interior que fa d'aquesta darrera novella de Riera una continuació, i alhora una superació, d'aquest microcosmos tan ric i suggeridor al voltant del qual, com en el cas de molts grans creadors, giren sempre les seves ficcions.

CARME ARNAU